ECONOMIC AND TECHNICAL ENGINEERING

Scientific and practical journal "Economics and technical engineering"

Vol. 1 No. 2 (2023)

Available since: 2023
Published: 2 times a year

Founders: State University of Economics and Technology
ISSN: 3041-1246
E-mail: ete@duet.edu.ua Journal homepage: https://ete.org.ua

JEL: C01, C15, C2

DOI: 10.62911/ete.2023.01.02.04

Models of equity accounting in the conditions of reorganization of economic companies in the form of separation

Citation: Rudenko, O., & Shubenko, E. (2023). Models of equity accounting in the conditions of reorganization of economic companies in the form of separation. Scientific and practical journal "Economics and technical engineering", 1(2), 48–65. https://doi.org/10.62911/ete.2023.01.02.04

Olena Rudenko
Assoc. Prof. PhD, State University of Economics and Technology, Kryvyi Rih, Ukraine
e-mail: rudenko_ov@duet.dp.ua
ORCID iD: 0000-0001-7293-7773

Elizaveta Shubenko
PhD, State University of Economics and Technology, Kryvyi Rih, Ukraine
e-mail: shubenko_es@duet.dp.ua
ORCID iD: 0000-0002-4142-8551

Abstract: This article is devoted to the study of the specific nature of equity in the conditions of reorganization of economic companies in the form of a spin-off. It has been found that the content of the reorganization processes is related to the arrangement of property relations at the level of economic companies participating in the reorganization and their owners (participants), who make decisions regarding to the further functioning of their property (equity) in the company(ies) - to the legal assignee(s). Attention is focused on the need for a systematic and extended study of accounting organization elements, in which the accounting process at all stages of reorganization in the form of separation would be harmonized with the meaningful characteristics of operations with stocks (parts). The lack of elements` development of the accounting organization for the information provision of the main suppliers of capital regarding operations with equity capital in the conditions of reorganization of companies in the form of separation, which is characterized by changes in the system of property relations and structuring of equity capital, was revealed. The economic and legal essence of the reorganization in the form of separation as a factor influencing the movement of property of economic companies participating in the reorganization and equity as a means of realizing the ownership rights of shareholders (participants) has been proven. Accounting models of equity in the conditions of reorganization of economic companies in the form of a spin-off, which take into account numerous options for placing corporate rights in assignee companies, are recommended. for making situational management decisions. The method of accounting for reorganization operations has been improved, taking into account the economic content of equity capital under the conditions of reorganization in the form of allocation, to present the entire range of calculation and accounting operations with it in various subsystems of data processing (financial and management accounting).

Keywords: corporate rights, net assets, ways of placing stocks, the cost of corporate rights.

Received: 10/09/2023
Accepted: 25/11/2023

CC BY

JEL: J00, J00

Models of equity accounting in the conditions of reorganization of economic companies in the form of separation

Olena Rudenko
Assoc. Prof. PhD, State University of Economics and Technology, Kryvyi Rih, Ukraine
e-mail: rudenko_ov@duet.dp.ua
ORCID iD: 0000-0001-7293-7773

Elizaveta Shubenko
PhD, State University of Economics and Technology, Kryvyi Rih, Ukraine
e-mail: shubenko_es@duet.dp.ua
ORCID iD: 0000-0002-4142-8551

Abstract: This article is devoted to the study of the specific nature of equity in the conditions of reorganization of economic companies in the form of a spin-off. It has been found that the content of the reorganization processes is related to the arrangement of property relations at the level of economic companies participating in the reorganization and their owners (participants), who make decisions regarding to the further functioning of their property (equity) in the company(ies) - to the legal assignee(s). Attention is focused on the need for a systematic and extended study of accounting organization elements, in which the accounting process at all stages of reorganization in the form of separation would be harmonized with the meaningful characteristics of operations with stocks (parts). The lack of elements` development of the accounting organization for the information provision of the main suppliers of capital regarding operations with equity capital in the conditions of reorganization of companies in the form of separation, which is characterized by changes in the system of property relations and structuring of equity capital, was revealed. The economic and legal essence of the reorganization in the form of separation as a factor influencing the movement of property of economic companies participating in the reorganization and equity as a means of realizing the ownership rights of shareholders (participants) has been proven. Accounting models of equity in the conditions of reorganization of economic companies in the form of a spin-off, which take into account numerous options for placing corporate rights in assignee companies, are recommended. for making situational management decisions. The method of accounting for reorganization operations has been improved, taking into account the economic content of equity capital under the conditions of reorganization in the form of allocation, to present the entire range of calculation and accounting operations with it in various subsystems of data processing (financial and management accounting).
Keywords: corporate rights, net assets, ways of placing stocks, the cost of corporate rights.

Моделі обліку власного капіталу в умовах реорганізації господарських товариств у формі виділу

Олена Руденко
к. е. н., доцент, Державний університет економіки і технологій, Кривий Ріг, Україна
e-mail: rudenko_ov@duet.dp.ua
ORCID iD: 0000-0001-7293-7773

Єлизавета Шубенко
к е н, Державний університет економіки і технологій, Кривий Ріг, Україна
e-mail: shubenko_es@duet.dp.ua
ORCID iD: 0000-0002-4142-8551

Анотація: Стаття присвячена дослідженню специфічної природи власного капіталу в умовах реорганізації господарських товариств у формі виділу. З'ясовано, що зміст реорганізаційних процесів, пов'язаний з упорядкуванням відносин власності на рівні господарських товариств, що беруть участь у реорганізації та їх власників (учасників), які приймають рішення щодо подальшого функціонування їх власності (власного капіталу) у товаристві(ах)-правонаступнику(ів). Акцентовано увагу на необхідності системного та розширеного дослідження елементів організації обліку, при якому б обліковий процес на всіх етапах реорганізації у формі виділу гармонізувався із змістовними характеристиками операцій з акціями (частками). Виявлено недостатню розробленість елементів організації обліку для інформаційного забезпечення основних постачальників капіталу щодо операцій з власним капіталом в умовах реорганізації товариств у формі виділу, яка характеризується змінами в системі відносин власності та структуруванні власного капіталу. Доведено економіко-правову сутність реорганізації у формі виділу як фактору впливу на рух власності господарських товариств-учасників реорганізації та власного капіталу, як засобу реалізації права власності акціонерів (учасників). Рекомендовано облікові моделі власного капіталу в умовах реорганізації господарських товариств у формі виділу, які враховують численні варіанти розміщення корпоративних прав у товариствах-правонаступниках задля прийняття ситуаційних управлінських рішень. Удосконалено методику обліку реорганізаційних операцій з урахуванням економічного змісту власного капіталу в умовах реорганізації у формі виділу, для представлення всього спектру розрахункових та облікових операцій з ним у різних підсистемах обробки даних (фінансового та управлінського обліку).
Ключові слова: корпоративні права, чисті активи, способи розміщення акцій, вартість корпоративних прав.

Вступ (Introduction)

Власність є фундаментом сучасної підприємницької діяльності, яка передбачає її ефективне використання. Ринкова економіка характеризується постійним переходом власності з рук в руки, її злиттям, розподілом, нарощуванням або скорочуванням в результаті ринкової конкуренції і переливів капіталів. Для управління власністю підприємства необхідно забезпечувати менеджмент обліковою інформацією, яка є основою для прийняття управлінських рішень.

Обліковою категорією, яка відображає сукупність власних засобів та взаємозв'язок підприємства з його власниками є власний капітал. Значимість інформації про власний капітал багаторазово зростає по мірі формування в сучасній економіці груп компаній, які характеризуються складними взаємозв'язками в умовах їх реорганізації.

Зміст реорганізаційних процесів, в першу чергу, пов'язаний з упорядкуванням відносин власності на рівні господарських товариств (ГТ), що беруть участь у реорганізації та їх власників (учасників), які є основними користувачами інформації щодо стану власного капіталу. В таких умовах акціонери (учасники) приймають рішення щодо подальшого функціонування їх власності (власного капіталу) у товаристві(ах)-правонаступнику(ів). При чому джерелом формування (доформування) статутного капіталу товариств-правонаступників (ПН) можуть бути як усі види власних засобів (статутний капітал, капітал в дооцінках, додатковий капітал, нерозподілений прибуток (збиток), резервний капітал) так і деякі на вибір. Отже, за допомогою реорганізації, як частини корпоративної стратегії товариства, здійснюється трансформація власного капіталу та відносин власності. Якщо облікова система буде адекватна обраній стратегії, то підприємство може розраховувати на успіх.

Проблема відображення прав власників у бухгалтерському обліку, як зазначають науковці, має історичний характер, оскільки як ніяка інша залежить від форм власності, організаційно-правових форм ведення бізнесу та стадії життєвого циклу підприємства. Процес реорганізації господарських товариств, як одна із стадій їх життєвого циклу, виявляє в таких умовах специфічну природу власного капіталу.

Виділ – це особлива форма реорганізації підприємства, яка полягає у створенні нової юридичної особи шляхом передачі частини майна та обов'язків від підприємства, що реорганізовується. Оптимізувати бізнес структуру та/або оподаткування, зменшити або розподілити ризики між підприємствами, перевести активи на іншу особу – саме такі цілі можуть бути досягнуті шляхом виділу. Під час ведення бізнесу в Україні трапляються випадки, коли виділ може бути найбільш оптимальним виходом із кризової ситуації.

Дослідивши нормативні документи, було з'ясовано, що в процесі реорганізації у формі виділу здійснюється структурування власного капіталу ГТ та складу їх акціонерів (учасників), яке впливає на операції з акціями (частками). Проілюструємо за допомогою рисунку 1 зміст виділу, як форми реорганізації, який впливає на облікові операції з перерозподілу власності акціонерів (учасників) господарських товариств.

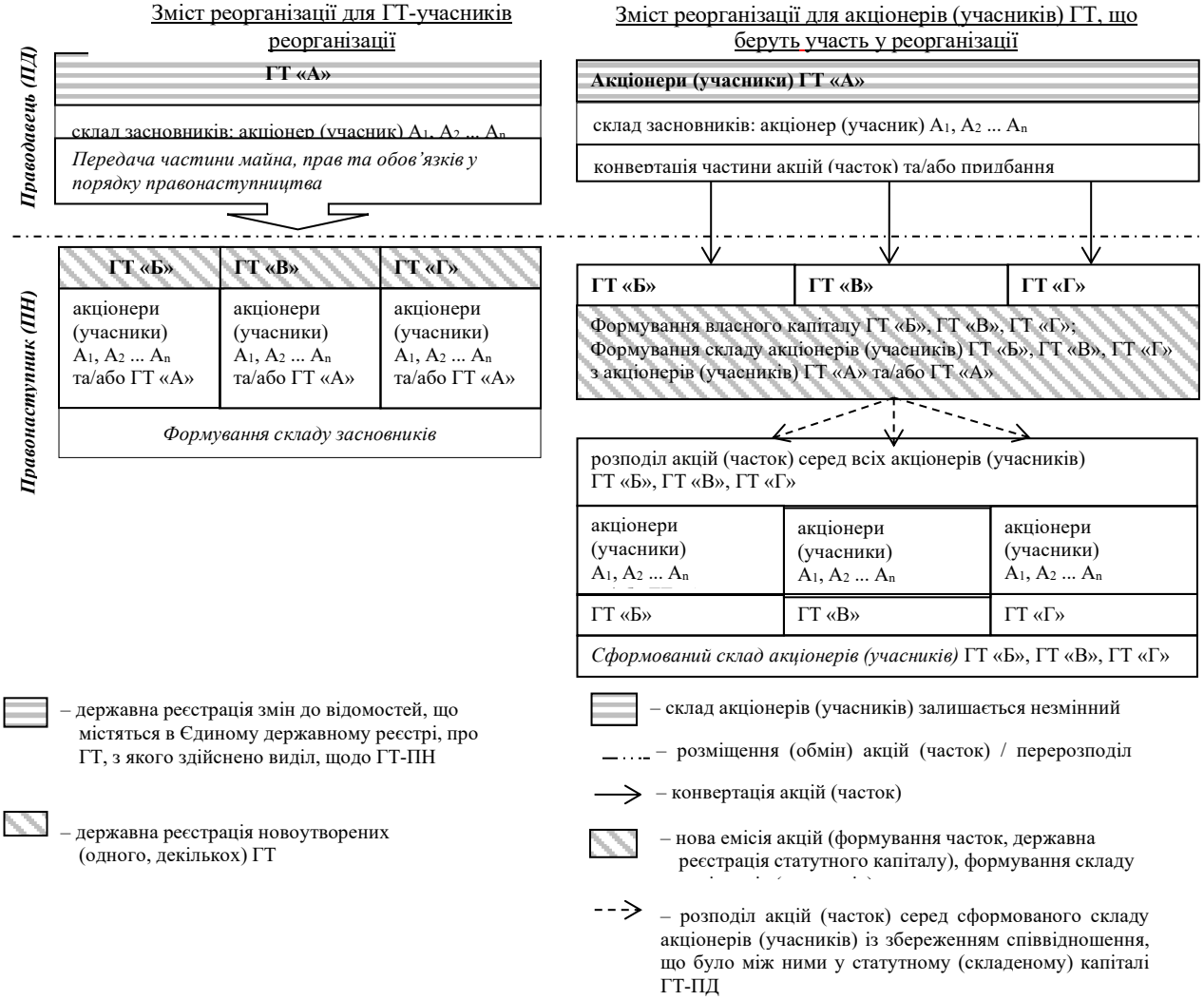

Рисунок 1. Зміст виділу, як форми реорганізації, який впливає на облікові операції з перерозподілу власності акціонерів (учасників) господарських товариств

Джерело: сформовано автором

Отже, на етапах реорганізації господарських товариств приймаються рішення щодо використання (перерозподілу, подальшого функціонування) власного капіталу кожним акціонером (учасником). Тому, для власників товариств в умовах реорганізації у формі виділу, постає необхідність в отриманні від бухгалтерського обліку більш деталізованої інформації щодо вартості частки кожного акціонера (учасника) у складі чистих активів та обґрунтування їх розрахунку; змін обсягів корпоративних прав при їх конвертації та ін.

Реалізація механізму визначення права власності на частку у чистих активах товариства здійснюється корпоративними правами акціонерів (учасників), які є правовим виміром власного капіталу в умовах реорганізації.

Якщо облік власного капіталу товариств в умовах їх рівноваги привернув певну увагу авторів, то проблеми обліку власного капіталу в умовах реорганізації товариств, зокрема у формі виділу, в обліковому аспекті вивчення недостатньо. Також у сучасних дослідженнях не приділяється достатньої уваги захисту прав акціонерів (учасників) в умовах реорганізації товариств шляхом підвищення рівня їх поінформованості.

Важливий вплив на розв'язання проблеми організації обліку власного капіталу в умовах реорганізації товариств мали праці науковців, у яких розглянуті окремі питання теорії, методики та організації бухгалтерського обліку власного капіталу. Так, економічна сутність корпоративних відносин, облік операцій з акціями власної емісії розглянуті у працях Мацегори І.А., Пилипенко О.І. (Pylypenko et al., 2010); облік окремих складових власного капіталу у господарських товариствах – в працях Королюк Т.М., Питель С.В., Пономаренко Н.М., Поліщук І.Р., Разборської О.О. (Ponomarenko, 2008; Razborska, 2004); особливості організації обліку в умовах припинення діяльності (реорганізації) – в працях авторів Назарової І.Я., Тягнирядно Л.Л., Шубенко Є.С. (Nazarova, 2009; Tiahnyriadno, 2010; Shubenko, 2018) Широко аналізуються питання обліку перерозподілу корпоративних прав в умовах реорганізації господарських товариств на сторінках фахових періодичних видань.

На підставі проведеного критичного аналізу дослідження праць науковців та практиків зроблено висновок, що значна увага приділяється саме обліковим процедурам створення юридичних осіб, проте залишаються поза увагою організація облікового супроводу реорганізаційних операцій вже існуючих юридичних осіб. Зміст таких операцій, в першу чергу, пов'язаний з упорядкуванням відносин власності на рівні господарських товариств, що беруть участь у реорганізації та їх власників (учасників), які є основними користувачами інформації щодо стану власного капіталу. Також з’ясовано, що дослідники вказують на формування (розрахунок) статутного капіталу ГТ-ПН в умовах реорганізації у формі виділу: за величиною в межах суми зафіксованої в установчих документах таких товариств; за процедурою, яка включає арифметичні дії зі статутним капіталом (зменшення, передаванням з балансу на баланс); без облікового супроводу, крім технічних прийомів (використання транзитних рахунків), мотивуючи тим, що розмір статутного капіталу та інших складових власного капіталу на жодному з етапів реорганізації не змінюються. Не розглядаються умови, за яких розмір статутного капіталу у товариства-ПД може змінюватися до його розміщення у товаристві-ПН (анулювання акцій, що не підлягають подальшій конвертації), як це передбачено нормативними документами. Також не враховується те, що у акціонерів (учасників) товариств, які беруть участь у реорганізації є право вибору коефіцієнта конвертації, який суттєво впливає на обсяги корпоративних прав, отриманих в обмін на участь у статутному капіталі товариства-ПН.

Практика реорганізації господарських товариств у формі виділу вимагає розробки нових підходів до формування облікової інформації щодо власного капіталу, яка створюється в рамках фінансової, управлінської бухгалтерії та використовується для прийняття управлінських рішень щодо власності акціонерів (учасників).

Метою статті є представлення економіко-правової сутності власного капіталу в умовах реорганізації господарських товариств у формі виділу як засобу реалізації права власності акціонерів (учасників) та розробка організаційних, методичних рішень й пропозицій шляхом побудови моделі обліку власного капіталу в умовах реорганізації у формі виділу з метою управління.

Матеріали та методи (Materials and Methods)

Для досягнення поставленої мети авторами використано широкий спектр методів дослідження – це загальнонаукові та часткові методи наук. Кожен з наведених методів

застосовувався у поєднанні з іншими. Серед загальнонаукових методів використано метод формалізації - для вираження значень мовою формул; сходження від абстрактного до конкретного, індукції, дедукції синтезу, аналізу – для опрацювання нормативної та наукової літератури для виокремлення та закріплення отриманої інформації у створенні облікового супроводу щодо складових власного капіталу; абстрагування – при складанні рисунків та таблиць за напрямом дослідження, аналогії та узагальнення - для викладення авторського розуміння економіко-правового змісту реорганізації у формі виділу, власного капіталу в умовах реорганізації господарських товариств у формі виділу; моделювання та системний підхід - при формуванні організаційно-методичних рекомендацій щодо обліку власного капіталу в умовах реорганізації господарських товариств у формі виділу. Серед часткових методів наук використано спеціальні методи психології як інтуїція та аналіз продуктів діяльності - для розуміння та осмислення продуктів наукової діяльності вчених та законотворців.

Результати (Results)

Реорганізація шляхом виділу супроводжується розподілом власності. Так, Наглядова рада акціонерного товариства, з якого здійснюється виділ, «виносить на затвердження загальних зборів акціонерів товариства питання про виділ, порядок і умови виділу, створення нового товариства (товариств), конвертацію частини акцій товариства, з якого здійснюється виділ, в акції створюваного товариства (розподіл акцій створюваного товариства серед акціонерів товариства, з якого здійснюється виділ, придбання акцій створюваного товариства самим товариством, з якого здійснюється виділ) і порядок такої конвертації (розподілу, придбання), затвердження розподільного балансу» [Про порядок здійснення емісії та реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, які створюються шляхом злиття, поділу, виділу чи перетворення або до яких здійснюється приєднання, 2013, ст.86].

Не підлягають конвертації акції (частки) акціонерного (іншого господарського) товариства, з якого здійснюється виділ, які викуплено цим товариством та акції акціонерного товариства, з якого здійснюється виділ, власниками яких є акціонери, які звернулися до акціонерного товариства з вимогою про обов’язковий викуп належних їм акцій та які мають таке право.

Якщо для теоретичного обґрунтування об’єднання підприємств є відповідні стандарти (НП(С)БО 19) та складання консолідованої звітності (НП(С)БО 2), то реорганізація суб’єктів господарювання шляхом виділу спеціальними нормативними актами не регламентується. Виключення може складати, хіба що, НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу та припинена діяльність»: «може бути виділено операційно географічний чи господарський сегмент відокремленої частини діяльності з метою складання фінансової звітності, якщо активи, зобов’язання, доходи та витрати, безпосередньо пов’язані із зазначеною діяльністю, що припиняється». А це означає, що за розподільчим балансом мають бути відділені активи, зобов’язання, результати діяльності. Хоч такий баланс не можна вважати повноцінним, а сам факт відділення частини діяльності – реорганізацією шляхом виділу, оскільки відсутній розподіл статутного капіталу, немає правонаступництва тощо».

За ЦКУ власник має право розпорядження своїм майном. Тут слід зауважити, що облікове визначення власного капіталу відповідно до НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» за «залишковим» принципом, скоріше характеризує його величину, ніж економічну сутність. Правомірним є виникнення категорії «власний капітал», який являє собою майно, звільнене або очищене від боргових зобов'язань, синонімом якого є поняття «чисте майно», «чисті активи». Вказане тлумачення власного капіталу є найпоширенішим серед науковців. Чисті активи – це сума, яка залишається після того, як всі активи продані, а всі зобов’язання сплачені. Ця сума буде належати акціонерам; звідси випливає, що «власний капітал» – просто інша назва чистих активів. Разом з цим робимо акцент на юридичному аспекті активів: «… ваші чисті активи - це вартість вашої власності».

«Власний капітал (вартість чистих активів) товариства – різниця між сукупною вартістю активів товариства та вартістю його зобов'язань перед іншими особами» (Pro aktsionerni tovarystva, 2008). Отже, чисті активи можна вважати синонімом власного капіталу.

Ключовою характеристикою корпоративних прав є їх вартість. В умовах реорганізації господарських товариств визначається номінальна та балансова вартість корпоративних прав. В умовах реорганізації товариств основою для визначення балансової вартості корпоративних прав виступають чисті активи, які є вартісним вимірником власного капіталу.

$$БВ_{КП} = ЧА / К_{КП}, (1)$$

де, $БВ_{КП}$ - балансова вартість корпоративних прав, грн; ЧК - чисті активи; $К_{КП}$ - кількість емітованих корпоративних прав, шт.

Авторське дослідження допускає, що статутний капітал господарського товариства, утвореного в результаті реорганізації, може бути більше (менше) суми статутних капіталів товариств, що беруть участь у реорганізації шляхом укрупнення та може формуватися за усіма формами реорганізації за рахунок інших складових власного капіталу (в межах балансової вартості корпоративних прав); персоніфікацію власного капіталу (чистих активів) в обліку з метою контролю за подальшим втіленням корпоративних прав в умовах реорганізації та змінами у їх немайновій частині; відображення операцій з власним капіталом (корпоративними правами) на рахунках бухгалтерського обліку, відповідно до рішень правового характеру, прийнятих власниками.

Для з'ясування особливостей відображення в бухгалтерському обліку реорганізаційних операцій при виділі, пов'язаних з розподілом власності, проведено дослідження змісту операцій з акціями (частками), відповідно до Порядку №520. Так, на відображення в бухгалтерському обліку операцій з акціями (частками) впливають: способи розміщення акцій (часток); визначений коефіцієнт конвертації; кількість акцій, що не підлягають конвертації; умови випуску акцій з метою конвертації; вимоги щодо мінімального розміру статутного капіталу утворених товариств в результаті виділу, поділу та товариства, з якого відбувся виділ.

Ці правила, хоча й створено для АТ та можуть за аналогією застосовуватися і для господарських товариств неакціонерного типу (ГТін).

Виділ - найбільш складна форма реорганізації для АТ, оскільки допускає використання декількох способів розміщення акцій та допускаються комбінації способів розміщення цінних паперів. Це дозволяє максимально ефективно здійснити структурування активів, зобов'язань, власного капіталу та складу учасників господарських товариств, які беруть участь у реорганізації.

Найперше, необхідно визначатися зі складом акціонерів (учасників), які будуть сформовані у кожному виділеному товаристві. Вплив способів розміщення акцій (часток) при реорганізації акціонерних (інших господарських) товариств у формі виділу на формування складу та структури власників корпоративних прав представлено у таблиці 1.

Спосіб розміщення акцій побудований на придбанні акцій товариства, що утворилося шляхом виділу, товариством з якого відбувається виділ дозволяє виокремити активи та зобов'язання товариства, що реорганізується, при збереженні контролю над відокремленими активами з боку товариства, з якого здійснився виділ. При цьому акціонером (учасником) товариств, що утворилися шляхом виділу, виступає єдина юридична особа – АТ(ГТін.), що реорганізується (таблиця 1, варіант а).

Спосіб розміщення акцій побудований на конвертації чи розподілі акцій(часток)товариства, що виділено, серед акціонерів(учасників) товариства з якого відбувається виділ дозволяє здійснювати розділення бізнесу зі збереженням складу його учасників.

При такому способі розміщення акцій (часток) можливі наступні варіанти складу акціонерів (учасників) товариства-ПН:

- відтворення складу акціонерів (учасників) товариства, з якого здійснюється виділ (таблиця 1, варіант б) ;

- бере участь частина учасників зі складу учасників товариства, з якого здійснюється виділ за умови, що учасниками реорганізації є інші господарські товариства (таблиця 1, варіант в).

Таблиця 1. Склад та структура акціонерів (учасників) господарських товариств, створених шляхом виділу при різних способах розміщення акцій (часток)

Комбінації розміщення акцій (часток) господарським товариством, з якого здійснюється виділ	**Умови розміщення акцій (часток)**	**Формування складу та структури акціонерів (учасників) господарських товариств (ГТ), створених шляхом виділу**		
		склад акціонерів (учасників)	**ГТ з якого здійснюється виділ**	**ГТ, створене шляхом виділу**
1. Придбання ГТ з якого здійснюється виділ всіх акцій(часток) ГТ, що виділяється	товариство, з якого здійснюється виділ, може придбати акції АТ, що виділяється, якщо це передбачено рішенням уповноваженого органу товариства, з якого здійснюється виділ, про конвертацію акцій та порядок такої конвертації та планом виділу.	а) акціонер (учасник) – ГТ-ПД	1А 2А 3А 4А 5А **«А»**	**«Б»**
2. Розподіл акцій (часток) створюваного ГТ серед акціонерів (учасників) ГТ з якого здійснюється виділ	акції товариств, що створюються шляхом виділу, розподіляються серед всіх акціонерів (учасників) АТ (ГТін), які є власниками акцій (часток), що підлягають конвертації (при цьому кожен такий акціонер (учасник) отримує акції кожного з АТ-ПН	б) відтворення складу акціонерів (учасників) ГТ-ПД	1А → 1А 2А → 2А 3А → 3А 4А → 4А 5А → 5А **«А»**	**«Б»**
3. Конвертація акцій (часток) з якого здійснюється виділ в акції (частки) цього ГТ та акції (частки) ГТ, що виділилося	конвертація акцій ГТ, з якого здійснюється виділ, в таку саму кількість акцій цього ГТ меншої номінальної вартості та в акції кожного АТ, що виділяється			
4. Розподіл та/або конвертація часток зі зміною структури учасників	не заборонено діючим законодавством для ГТін. Розміщення часток ГТін-ПН здійснюється зі збереженням балансової вартості часток визначених учасників новоствореного ГТін	в) приймає участь частина учасників ГТ-ПД	1А → 1А = 1Б 2А → 2А = 2Б 3А 4А 5А **«А»**	**«Б»**

1А, 1Б – акціонери товариства А, Б та В відповідно;

→ - формування складу акціонерів (учасників) товариства-правонаступника в умовах реорганізації шляхом виділу

Джерело: сформовано автором

При комбінуванні наведених способів розміщення акцій (часток) формується змішаний склад акціонерів(учасників) товариства-ПН.

При проведенні таких реорганізаційних операцій передбачено «…розміщення акцій товариства, що виділилося, здійснюється із збереженням співвідношення, що було між акціонерами в статутному капіталі товариства, з якого здійснено виділ»; «розміщення акцій товариств-правонаступників повинно здійснюватися із збереженням співвідношення, що було між акціонерами у статутному капіталі акціонерного товариства, що припинилося шляхом поділу» (Pro aktsionerni tovarystva, 2008).

Але такий варіант урегулювання корпоративних відносин у разі виділу не є єдино можливим для ГТін. Можна як варіант разом із частиною майна, прав та обов'язків діючого товариства виділити в окреме ГТ одного чи кількох його учасників, а решту залишити в реорганізованому товаристві з перерозподілом між ними решти часток. Такий варіант має право на життя. Оскільки чинне законодавство взагалі не регулює цього моменту. А у сфері цивільного й господарського права суб'єкти вільні в будь-яких рішеннях, що прямо не заборонені. Тут на першому плані – домовленість сторін. Тому власники товариства мають право врегулювати свої внутрішні корпоративні відносини на власний розсуд.

Також можна говорити й про необхідність дотримання умов пропорційності поділу лише щодо збереження розмірів часток учасників реорганізованих товариств у статутних капіталах створених на його базі господарських товариств.

При дослідженні нормативної бази та МР з'ясовано, що конкретних облікових алгоритмів щодо формування статутного капіталу товариств, створених шляхом реорганізації у формі виділу та відображення змін у складі власного капіталу товариства-ПД, які б містили інформацію про зміни у обсягах корпоративної власності (корпоративних прав) їх власників, крім технічних прийомів, не передбачено.

Такі обставини спонукали авторів розробити певні облікові моделі власного капіталу у товариства-ПН та ПД в умовах реорганізації шляхом виділу з метою управління корпоративною власністю.

Найбільш складна для обґрунтування методика обліку корпоративних прав в умовах реорганізації саме у формі виділу, за якою передбачено три основних способи розміщення акцій (часток). Авторами досліджено зміст реорганізаційних операцій з акціями (частками), які мають місце у товариств-учасників реорганізації, що дозволило сформувати базову модель обліку корпоративної власності (корпоративних прав) в умовах реорганізації товариств у формі виділу (таблиці 2, 3, 4).

Таблиця 2. Модель обліку власного капіталу (корпоративних прав) в умовах реорганізації акціонерних товариств у формі виділу за умови розміщення акцій шляхом їх придбання товариством з якого здійснено виділ

У акціонерного товариства-праводавця					
Операції з акціями	Реорганізаційні операції та їх зміст	Стан чистих активів	Вплив реорганізаційних операцій АТ-проводавця на зміни у:		
			Статутному капіталу (СК)	Нерозподіленому прибутку (НП)	Складі акціонерів, обсягах їх КП
Операції з акціями не відбуваються	Придбання акцій АТ створеного при виділі, самим АТ, з якого здійснюється виділ	ЧА>СК	Не змінюється загальна кількість та номінальна вартість акцій	Зменшується на загальну номінальну вартість акцій нового випуску АТ-ПН	1. Склад акціонерів залишається без змін; 2. Збереження номінальної вартості КП; 3. Зменшення балансової вартості КП.
У акціонерного товариства-правонаступника					
Операції з акціями		Процедура придбання	Формування СК	Формування складу акціонерів та обсягів їх КП	

Емісія акцій. Номінальна вартість випущених акцій, які підлягають конвертації та розподілу дорівнює чистим активам	Придбання акцій здійснюється АТ з якого здійснено виділ	СК= ЧА	Єдиним акціонером стає АТ-ПД

Джерело: складено автором

Таблиця 3. Модель обліку власного капіталу (корпоративних прав) в умовах реорганізації акціонерних товариств у формі виділу за умови розміщення акцій створюваного товариства шляхом їх розподілу серед акціонерів товариства з якого здійснено виділ

У акціонерного товариства-праводавця					
Операції з акціями	Реорганізаційні операції та їх зміст	Стан чистих активів	Вплив реорганізаційних операцій АТ-проводавця на зміни у:		
			Статутному капіталу (СК)	Нерозподіленому прибутку (НП)	Складі акціонерів, обсягах їх КП
Операції з акціями не відбуваються	Персоніфікація майнових корпоративних прав кожного з акціонерів у НП з метою подальшого їх обміну на акції АТ-ПН	ЧА>СК	Не змінюється загальна кількість та номінальна вартість акцій	Зменшується на загальну номінальну вартість акцій нового випуску АТ-ПН	1. Склад акціонерів залишається без змін; 2. Збереження номінальної вартості КП; 3. Зменшення балансової вартості КП.
У акціонерного товариства-правонаступника					
Операції з акціями	Процедура придбання	Формування СК		Формування складу акціонерів та обсягів їх КП	
Емісія акцій. Номінальна вартість випущених акцій, які підлягають конвертації та розподілу дорівнює чистим активам	Виконання зобов'язань АТ-ПД перед акціонерами щодо обміну їх корпоративних прав, забезпечених чистими активами, на акції (корпоративні права) у АТ-ПН	СК= ЧА		1. Відтворення складу акціонерів АТ-ПД; 2. Обсяги КП формуються зі збереженням їх співвідношення у АТ-ПД.	

Джерело: складено автором

Таблиця 4. Модель обліку власного капіталу (корпоративних прав) в умовах реорганізації акціонерних товариств у формі виділу за умови розміщення акцій створюваного товариства шляхом їх конвертації

У акціонерного товариства-праводавця							
Операції з акціями		Реорганізаційні операції та їх зміст	$K_{конв}$	Стан чистих активів	Вплив реорганізаційних операцій на зміни у:		
Зміст	Процедура				Статутному капіталу (СК)	Нерозподіленому прибутку (НП)	Складі акціонерів, обсягах їх КП
1.Деномінація акцій шляхом дроблення	Зменшення номінальної вартості акцій (того самого типу і класу) шляхом ділення на коефіцієнт деномінації	Конвертація визначеної частини акцій в акції кожного АТ, що виділяється	$K \leq 1$	ЧА≥СК	Зменшення на суму номінальних вартостей визначеної частини акцій, які підлягають конвертації	Не змінюється	1.Склад акціонерів залишається без змін; 2.Зменшення номінальної вартості КП, які

	(має бути більше одиниці). При цьому кількість акцій збільшується пропорційно коефіцієнту деномінації, а сумарна номінальна вартість акцій не змінюється					компенсуються КП у АТ-ПН
2.Додатковий випуск акцій*	Розміщення додаткових акцій існуючої номінальної вартості (кількість акцій, відповідно, збільшується, а сумарна вартість акцій додаткового випуску дорівнює розміру збільшення СК) та їх розподіл серед акціонерів, який забезпечує незмінне їх співвідношення для кожного акціонера	Зупинення в обігу визначеної частини акцій з подальшою їх конвертацією в акції кожного АТ, що виділяється	$K \leq 1$	ЧА>СК	Зменшення на суму зупинених в обігу акцій та залишається на рівні, який зафіксований до проведення додаткового випуску акцій	Зменшення на суму номінальних вартостей акцій, додаткового випуску	1.Склад акціонерів залишається без змін; 2. Зменшення балансової вартості КП, які компенсуються КП у АТ-ПН

У акціонерного товариства-правонаступника

Операції з акціями	Процедура конвертації	Форму-вання СК	Формування складу акціонерів та обсягів їх КП
Емісія акцій. Номінальна вартість випущених акцій, які підлягають конвертації	Проводиться за коефіцієнтом конвертації, який передбачає збереження співвідношення кількості акцій, що було між акціонерами у СК АТ-ПД. Розподіл акцій між акціонерами проводиться за кожним типом (класом) належних їм акцій у АТ-ПД.	СК=ЧА	1. Відтворення складу акціонерів АТ-ПД; 2. Обсяги КП формуються зі збереженням їх співвідношення у АТ-ПД.

Примітки - *запропоновано автором

Джерело: складено автором

Представлена модель структурована за ознаками форм розміщення акцій, та містить правовий зміст операцій з акціями у товариств учасників-реорганізації. Також модель надає пояснення впливу чистих активів у товариства-ПД на зміни у елементах власного капіталу товариства з якого здійснюється виділ у складі акціонерів та обсягах їх корпоративних прав.

В умовах розміщення акцій шляхом конвертації облікова модель передбачає вибір додаткових процедур з акціями (деномінація акцій, додатковий випуск акцій) з урахуванням стану чистих активів у товариства-ПД та їх вплив на стан КП власників.

Для дослідження облікових механізмів формування корпоративних прав у товариств, що

беруть участь у реорганізації у формі виділу, необхідно підкреслити те, що у товариств-ПН реорганізаційні операції з корпоративними правами завжди супроводжуються емісією акцій. Рішення про емісію акцій приймає не емітент (товариство, що утворилося шляхом виділу), а його праводавець (товариство, з якого здійснюється виділ) (Pro poriadok zdiisnennia emisii ta reiestratsii vypusku aktsii aktsionernykh tovarystv, 2013), що є відмітною рисою в організації обліку обігу акцій при реорганізації у формі виділу.

Формування статутного капіталу у товариства-ПН з використанням різних способів розміщення акцій за Порядком 520, супроводжується змінами тільки у статутному капіталі товариства-ПД при виділі. Зміни інших елементів власного капіталу при формуванні статутного капіталу товариств-ПН порядком не коментується.

У таблиці 5 автором згруповано зміни, які відбуваються у власному капіталі товариства, з якого здійснюється виділ, та відповідний для них спосіб розміщення акцій.

Таблиця 5. Зміни у власному капіталі товариства, яке реорганізується у формі виділу

Групи	Зміни, які відбуваються у власному капіталі товариства, яке реорганізується у формі виділу	Спосіб розміщення акцій
I	Зменшення статутного капіталу товариства за умови дотримання вимог щодо мінімального розміру СК товариств, що утворилися в результаті виділу та товариства, з якого відбувся виділ	Конвертація
II	Зменшення приросту власного капіталу товариства	Розподіл Придбання
III	Зменшення статутного капіталу та приросту власного капіталу товариства, що реорганізується, при умові дотримання вимог щодо мінімального розміру статутного капіталу товариств, що утворилися в результаті виділу та товариства, з якого відбувся виділ	Комбінований (конвертація та розподіл; конвертація та придбання)

На відміну від конвертації, способи розміщення акцій шляхом розподілу та придбання на розмір статутного капіталу товариства, з якого здійснюється виділ, не впливають. Необхідно враховувати, що додаткові внески та інші платежі за цінні папери, що розміщуються при реорганізації товариства законодавством не передбачено. Статутний капітал створеного господарського товариства шляхом виділу, повинен дорівнювати його чистим активам:

$$Ав = ЧАв, \quad (2)$$

де, ЧАв– чисті активи виділеного товариства на дату його державної реєстрації; Ав– вартість акцій виділеного товариства (вартість не може бути меншою за мінімальний розмір статутного капіталу, передбачений законодавством для АТ).

Власники вільні виділити в нове товариство будь-які активи на свій розсуд, але лише за умови одночасного передання балансуючих пасивів (зобов'язань), склад яких також визначають власники. Чинне законодавство, коли говорить про «перехід за розподільчим балансом частини майна, прав та обов'язків юридичної особи до однієї або кількох створюваних нових юридичних осіб», не змушує власників товариства, що реорганізується, ділити кожну зі статей та/або розділів його активів і пасивів у балансі. З теоретичної точки зору такий підхід можливий, але на практиці поділити між підприємствами всі наявні категорії активів і пасивів у суворій, єдиній пропорції найчастіше просто нереально. Об'єкти обліку можуть бути просто неподільні через свою специфіку.

При способі розміщення акцій шляхом придбання всіх акцій створеного при виділі товариства самим реорганізованим товариством (таблиця 1, варіант а) відсутні

реорганізаційні операції з акціями у товариства, з якого здійснюється виділ. У плані виділу реорганізованого товариства повинна міститися узгоджена величина майна, якою буде наділятися товариство, що утворилося шляхом виділу. Можна припустити, що при визначенні такої частини майна законодавство передбачає використання загального підходу, як для виходу учасника з товариства, так і для виділу з нього іншого господарського товариства. Отже, у разі виділу до частини майна додається частина прав та зобов'язань. А коли так, то для розрахунку частини майна в разі виділу можна використовувати вже усталений на практиці підхід, за яким «частину майна» товариства визначають як частину чистих активів – підсумкове значення рядка 1495 балансу (звіту про фінансовий стан).

Створене господарське товариство шляхом реорганізації у формі виділу з використанням способу розміщення акцій - придбання всіх акцій створеного при виділі товариства самим реорганізованим товариством, відрізняється від створення дочірнього підприємства. Так, Пилипенко О.І. вважає, що «… реорганізація публічного акціонерного товариства шляхом виділення з нього нового публічного товариства не може розглядатися як створення дочірнього підприємства. Така реорганізація повинна розглядатися як організаційний захід, реалізація якого передбачає розподіл майна й зобов'язань між власниками корпоративних прав реорганізації з урахуванням «наповненості» акцій підприємств, що реорганізуються, чистими активами» (Pylypenko, 2010).

Отже, вартість отриманих акцій засновником буде дорівнювати ринковій вартості відчуженого активу, внесеного до уставного фонду при заснуванні дочірнього підприємства. У випадку створення на базі активу виділеного товариства вартість отриманих акцій буде дорівнювати чистим активам виділеного товариства.

Розглянемо економічну природу способу розміщення акцій, побудованого на розподілі акцій створюваного товариства серед акціонерів товариства, з якого здійснюється виділ та його вплив на операції з акціями у товариства-ПД та товариства-ПН (таблиця 1, варіант б).

За результатами такого способу розміщення акцій акціонери товариства, що реорганізується, стають одночасно і акціонерами товариства, яке виділилося. При цьому у товариства, з якого здійснюється виділ, статутний капітал не зменшується (шляхом зменшення загальної кількості акцій чи їх номінальної вартості), не відбувається випуск акцій з обміном акцій старої номінальної вартості на акції нової номінальної вартості, акціонери залишаються власниками акцій існуючої номінальної вартості в існуючій кількості, натомість додатково отримують акції товариства-ПН. Тобто, в цьому випадку для акціонера має місце приріст у формі акцій нового товариства, який обумовлений фактом володіння акціями товариства, з якого відбувається виділ. По суті, такий розподіл подібний до виплати дивідендів акціонерам.

При розподілі акцій не здійснюється анулювання акцій товариства, що реорганізується, але має місце зменшення їх балансової вартості у пропорції, за якою діляться чисті активи товариства, що реорганізується та товариства, що виділяється та по суті є компенсацією за зменшення балансової вартості їх корпоративних прав у реорганізованому товаристві.

На думку авторів, при виборі способу розміщення акцій шляхом розподілу, необхідною умовою є персоніфікація майнових прав кожного з акціонерів на частку у прирості власного капіталу з метою подальшого їх обміну на акції АТ-ПН. При такому способі розміщення акцій необхідно дотримуватися ч. 2 пп. 153.15.2 ПКУ, - вартість корпоративних прав учасників реорганізації шляхом виділу повинна бути пропорційна до вартості чистих активів, поділених між такими учасниками. Завважимо, що інші нормативні акти, які стосуються питань реорганізації товариств, подібної умови не містять.

Проілюструємо положення ПКУ. Так, сукупна балансова вартість акцій, отриманих акціонером у кожному створеному товаристві та акції, які належали йому в реорганізованому товаристві, визнається рівною балансовій вартості акцій, які належали акціонеру в реорганізованому товаристві до початку реорганізації.

Балансова вартість корпоративних прав акціонера товариства залишається такою, якою вона була до реорганізації. Їх вартість розподілена між акціями нового та попереднього емітента. Ділення вартості корпоративних прав проходить пропорційно діленню між ними

чистих активів реорганізованого товариства:

$$А_н = А \times \frac{ЧА_н}{ЧА_р}, \quad (3)$$

де, $ЧА_н$ - чисті активи товариств, що утворилися шляхом реорганізації у формі виділу (правонаступники); $ЧА_р$- чисті активи товариства (праводавці) до початку реорганізації.

Балансова вартість акцій, яка належить акціонеру в товаристві-ПД після завершення його реорганізації, визначається як різниця між балансовою вартістю акцій товариства до початку його реорганізації та вартістю акцій, отриманих акціонером у всіх товариствах, створених у результаті реорганізації:

$$А_р = А – (А_{н1} + А_{н2} + … А_{нN}), \quad (4)$$

Способи розміщення акцій шляхом придбання та розподілу акцій однорідні по своїй економічній природі. На відміну від конвертації, при використанні цих способів не змінюється статутний капітал товариства (номінальна вартість корпоративних прав власників), з якого здійснюється виділ.

Розглянемо зміст способу розміщення акцій шляхом конвертації акцій товариства, що реорганізується в акції виділеного товариства (таблиця 1, варіант в). Формування статутного капіталу товариства, створеного в результаті виділення, здійснюється за рахунок зменшення статутного капіталу акціонерного товариства з якого здійснюється виділ.

Спосіб розміщення акцій шляхом конвертації за Порядком 520 передбачає конвертацію акцій товариства, з якого здійснюється виділ, в таку саму кількість акцій цього товариства меншої номінальної вартості та в акції кожного АТ, що виділяється. При цьому є незмінним співвідношення кількості акцій, що належать кожному акціонеру і конвертуються, до загальної кількості акцій, що належать відповідному акціонеру.

Такі операції з конвертації досягаються шляхом деномінації (дроблення) акцій (ст.18 ЗУ про АТ) – випуск такої самої кількості акцій цього товариства, тільки меншою номінальною вартістю. Отже, відбувається зменшення статутного капіталу товариства, яке прийняло рішення про виділ, але не за рахунок зменшення загальної кількості розміщених акцій, а за рахунок зменшення їх номінальної вартості.

Також, передбачено конвертація частини акцій товариства, з якого здійснюється виділ, в акції кожного акціонерного товариства, що виділяється. При цьому є незмінним співвідношення кількості акцій, що належать кожному акціонеру і конвертуються, до загальної кількості акцій, що належать відповідному акціонеру (Pro poriadok zdiisnennia emisii ta reiestratsii vypusku aktsii aktsionernykh tovarystv, 2013).

Способи розміщення акцій шляхом конвертації чи розподілу серед акціонерів товариства з якого здійснюється виділ по суті є компенсацією за зменшення номінальної чи балансової вартості їх корпоративних прав у реорганізованому товаристві.

Механізм визначення коефіцієнта конвертації акцій АТ, з якого здійснюється виділ, в акції кожного АТ-ПН, Порядком 520 не передбачено. Для визначення коефіцієнта конвертації необхідно виходити з того, що при виділі товариства повинна анулюватися відповідна кількість акцій за номінальною вартістю, що відповідає розміру «переданого» статутного капіталу.

В умовах реорганізації шляхом виділу постає необхідність дотримуватися вимоги щодо мінімального розміру статутного капіталу товариств, що утворилися в результаті поділу, що в свою чергу впливає на визначення вартості акцій, які підлягають розміщенню у товариствах-ПН. За умови недостатності номінальної вартості корпоративних прав акціонерів для формування статутного капіталу вони вправі його формувати в межах балансової вартості корпоративних прав.

Реорганізаційним заходам для фінансового оздоровлення підприємства у сучасній

економічній літературі надається значна увага. Під «реорганізаційними процедурами» автори розуміють підтримку діяльності підприємства, його оздоровлення із єдиною метою – недопущення його ліквідації.

За ЗУ «Про фінансову реструктуризацію» відновлення платоспроможності потенційного банкрута передбачено шляхом реорганізації у формі виділу, поділу (Pro finansovu restrukturyzatsiiu, 2016). Однак законодавець не вказує на конкретні заходи, перекладаючи їх розробку і реалізацію на самі товариства.

Для проведення процедури фінансової реструктуризації шляхом реорганізації у формі виділу обмежувальним чинником є організаційно-правова форма господарських товариств. Так, акціонерні товариства-потенційні банкрути, не зможуть реорганізуватися шляхом виділу в силу не можливості забезпечення своїх правонаступників мінімальним розміром статутного капіталу, передбаченого законодавством. Натомість, господарські товариства інших організаційно-правових форм, які не мають обмежень у розмірі статутного капіталу, можуть здійснити фінансове оздоровлення шляхом реорганізації у формі виділу. При цьому, дотримання положень Порядку 520 щодо співставності статутних капіталів товариств-учасників реорганізації цілком доречно. Такі реорганізаційні операції з формування статутного капіталу товариств-ПН рекомендуємо супроводжувати персоніфікацією за кожним учасником суми збитку, з подальшим його покриттям умовно нарахованими дивідендами.

Методичні аспекти обліку реорганізаційних операцій, пов'язаних з реорганізацією господарських товариств, зокрема у формі виділу, досліджувалися багатьма науковцями (Ponomarenko, 2008; Nazarova, 2009; Pylypenko, 2010; Bielousov, 2011) та найчастіше обліковим та юридичним аспектам реорганізації у формі виділу приділяють увагу у фахових періодичних виданнях.

Дослідники пропонують технічні прийоми (з використанням транзитних рахунків) як для виділу, так і для поділу, або трансформацію корпоративних прав при виділі вбачають зміни лише у аналітиці за рахунком 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» чи субрахунку 352 «Інші поточні фінансові інвестиції»; на товаристві, яке створюється в результаті реорганізації шляхом виділу для обліку майна, яке надходить. Для джерел його утворення пропонується використовувати рахунок 46 «Неоплачений капітал» або рахунки за відповідними активами, що передаються.

На думку авторів, виділ не можна змішувати з прямими інвестиціями, коли товариство засновує дочірні підприємства на основі власних активів. Тому що можливі прямі інвестиції – це господарська діяльність самого товариства зі своїми активами. А виділ – це негосподарська, а корпоративна діяльність власників над товариством, що реорганізується, його активами й пасивами. За підсумками реорганізації товариство, з якого здійснюється виділ, не має жодного стосунку до нового товариства в плані корпоративного управління (участі в ньому). У реорганізованого й нового товариства можуть бути спільні власники, але інвестиційні відносини безпосередньо між старим та новим товариствами відсутні.

Пряме призначення рахунку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» за планом рахунків – для узагальнення інформації про наявність та рух довгострокових інвестицій (вкладень) у цінні папери інших підприємств, облігації державних та місцевих позик, статутний капітал інших підприємств, створених на території країни та за кордоном, що обґрунтовує його використання при створенні нового підприємства – дочірнього.

Наслідком виділу є також створення товариства, але в даній ситуації важливо розрізняти правовий зміст його створення від створення дочірнього підприємства. В органах статистики господарські товариства підлягають реєстрації за ознаками шляхів створення. Так, окремо проходить державна реєстрація господарського товариства, створеного шляхом:

- заснування нового господарського товариства;
- злиття, поділу, виділу чи перетворення.

Також важливим є те, що передача активів у межах виділу не пов'язана для товариства яке реорганізується, з формуванням статутного капіталу новоствореного товариства, а для виділеного товариства одержання активів – це не отримання внеску до статутного капіталу.

Для власників виділ нового товариства – це винятково реорганізаційна операція, яка стосується обсягу їх корпоративних прав. Для акціонерів (учасників) товариства-ПД виникнення корпоративних прав у новому товаристві компенсується зменшенням обсягу корпоративних прав у товаристві, з якого відбувся виділ, а передача активів новому товариству здійснюється в рамках уже сформованого статутного капіталу (чистих активів) товариства з якого здійснюється виділ.

Бухгалтерський облік формування статутного капіталу новоутворених товариств шляхом виділу повинен теж має відображати особливості їх правового змісту. Не врахування таких відмінностей призводить до викривлення сутності операцій з корпоративними правами в бухгалтерському обліку.

В умовах реорганізації у формі виділу пропонуємо відкривати для кожного акціонера (учасника) персональний субрахунок або код аналітичного рахунку 672.2 «Розрахунки з власниками КП шляхом їх подальшої конвертації (обміну)» для обліку розрахунків з акціонерами (учасниками) за належне їм майно, в умовах реорганізації товариств. При способі розміщення акцій, шляхом придбання всіх акцій, які створені при виділі товариства самим реорганізованим товариством, введення наведених вище субрахунків є недоречним.

Спроєктуємо особливості реорганізаційних операцій щодо елементів власного капіталу в обліку ГТ-учасників реорганізації шляхом виділу залежно від способу розміщення акцій (часток).

При способі розміщення акцій шляхом конвертації:

У товариства - ПД: за кредитом рахунку 672.2 «Розрахунки з власниками КП шляхом їх подальшої конвертації (обміну)» – відображаються сформовані зобов'язання товариства щодо обміну частини номінальної вартості корпоративних прав його власників на корпоративні права у АТ-ПН; за дебетом -відображається передача зобов'язання щодо конвертації (обміну) частини корпоративних прав власників за їх номінальною вартістю товариству-ПН;

У товариства - ПН: за кредитом рахунку 672.2 «Розрахунки з власниками КП шляхом їх подальшої конвертації (обміну)»– відображається прийняття зобов'язань товариства-ПД за номінальною вартістю корпоративних прав його власників; за дебетом- відображається виконання зобов'язань щодо конвертації (обміну) акцій нового випуску АТ-ПН на корпоративні права у товаристві-ПД.

При способі розміщення акцій шляхом розподілу акцій створюваного товариства серед акціонерів товариства:

У товариства - ПД: за кредитом рахунку 672.2 «Розрахунки з власниками КП шляхом їх подальшої конвертації (обміну)» – формування зобов'язання товариства щодо конвертації (обміну) визначеної частини балансової вартості корпоративних прав його власників на корпоративні права у товаристві-ПН; за дебетом - відображається передача зобов'язання щодо конвертації (обміну) частини балансової вартості корпоративних прав власників товариства-ПД, товариству-ПН;

У товариства - ПН: за кредитом рахунку 672.2 «Розрахунки з власниками КП шляхом їх подальшого обміну»– відображається прийняття зобов'язань товариства-ПД щодо конвертації (обміну) визначеної частини балансової вартості корпоративних прав його власників на корпоративні права у товаристві-ПН; за дебетом- відображається виконання зобов'язань щодо конвертації (обміну) акцій нового випуску АТ-ПН на корпоративні права акціонерів товариства-ПД.

При способі розміщення акцій шляхом придбання всіх акцій створеного при виділі товариства самим реорганізованим товариством ризик порушення інтересів акціонерів мінімальний, то, на наш погляд можливо використовувати в обліку технічні прийоми. Так, визначена частина нерозподіленого прибутку товариства з якого здійснюється виділ, передається за розподільним балансом до нового товариства, де й трансформується в його статутний капітал. У акціонерного товариства, створеного шляхом виділу виникає необхідність анулювання акцій (частини акцій) товариств, що реорганізуються, і конвертації їх в акції новостворених товариств. Проте механізми такої конвертації нормативними

документами врегульовані недостатньо.

Таким чином, упорядкування обліково-правової інформації щодо власного капіталу в умовах реорганізації господарських товариств у формі виділу дозволило створити облікові моделі для практичного використання в управлінні власністю господарських товариств та облікового захисту майнових прав акціонерів (учасників) в операціях з акціями (частками).

Висновки (Conclusions)

На основі теоретичного узагальнення інформації з фахових та нормативних джерел доведена економіко-правова сутність реорганізації у формі виділу як фактору впливу на рух власності господарських товариств-учасників реорганізації та власного капіталу, як засобу реалізації права власності акціонерів (учасників).

Процес реорганізації у формі виділу супроводжується операціями з конвертації (обміну) акцій (часток), суттєвий вплив на які має пропорція (коефіцієнт конвертації), в якій здійснюється заміщення акцій (часток) одного товариства акціями (частками) іншого. На підставі детального аналізу норм, які регулюють порядок розміщення (обміну) та обігу акцій в умовах реорганізації виявлено, що при визначенні коефіцієнта конвертації базовим показником є тільки номінальна вартість акцій учасників реорганізації. Автором обґрунтовано пропозицію щодо використання такого коефіцієнта лише за участю в реорганізації ГТ-потенційного банкрута.

Результати проведеного дослідження реорганізаційних операцій з власним капіталом (акціями, частками) господарських товариств при їх реорганізації у формі виділу, уможливило побудову облікових моделей та її похідних в умовах виділу, які враховують численні варіанти розміщення корпоративних прав у товариствах-ПН та включають нормативно-правове, облікове, організаційне та математичне забезпечення з метою прийняття ситуаційних управлінських рішень щодо умов розміщення корпоративних прав акціонерів (учасників).

Запропонована модель обліку власного капіталу в умовах реорганізації у формі виділу, структурована за способами розміщення акцій (шляхом придбання, розподілу, конвертації), за складом учасників (за участю акціонерних товариств; за участю інших господарських товариств) та містить правовий зміст операцій з акціями у товариств-учасників реорганізації; пояснює вплив чистих активів у товариства-ПД на вибір ним додаткових процедур з акціями (деномінація акцій, додатковий випуск акцій), на зміни у елементах власного капіталу товариства, з якого здійснюється виділ; склад акціонерів та обсяги їх корпоративних прав.

Рекомендовано процедуру обліку реорганізаційних операцій, пов’язаних з трансформацією власності з урахуванням того, що в аспекті відносин «акціонер (учасник) - товариство» відбувається не правонаступництво, а припинення одних корпоративних відносин з їх відновленням у товаристві-ПН. В обліку відображається передача від товариства-ПД до товариства-ПН зобов’язання щодо розрахунків з власниками КП шляхом їх подальшої конвертації (обміну) з використанням транзитного рахунку 00 «Реорганізація». Після реєстрації статутного капіталу (змін у статутному капіталі) товариства-ПН, зазначена заборгованість погашається шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог щодо участі акціонерів (учасників) у його статутному капіталі з відновленням корпоративних прав в повному обсязі.

Облік формування власного капіталу у товариства-ПН реорганізованого шляхом виділу представлено залежно від способу розміщення акцій (часток) (конвертації, розподілу акцій створюваного товариства серед акціонерів товариства, придбання всіх акцій створеного при виділі товариства самим реорганізованим товариством).

Конфлікт інтересів (Conflicts of interest)

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Фінансування (Funding)

Дослідження не отримало зовнішнього фінансування.

Внесок авторів (Authors contribution)

Концептуалізація, Ш.Є. та Р.О.; методика, Ш.Є.; формальний аналіз, Р.О.; візуалізація, Ш.Є.

Усі автори прочитали та погодилися з опублікованою версією рукопису

Література (References)

Bielousov, M. O., Polishchuk, I. R., & Razumna, O. A. (2011). Rozvytok metodyky bukhhalterskoho obliku vykupu ta rozmishchennia aktsii vlasnoi emisii. Visnyk ZhDTU, 2(56), 181-184. https://eztuir.ztu.edu.ua/

Natsionalne polozhennia (standartu) bukhhalterskoho obliku 27 «Neoborotni aktyvy, utrymuvani dlia prodazhu, ta prypynena diialnist». https://zakon.rada.gov.ua/.

Nazarova, I. Ya. (2009). Oblik ta rozkryttia informatsii v umovakh reorhanizatsii pidpryiemstv (Doctoral dissertation, TNEU). http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/951.

Pylypenko, O. I. (2010). Korporatyvni prava v systemi bukhhalterskoho obliku:[monohrafiia]. Zhytomyr: FOP Kuzmin DL.

Podatkovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy, 2755-VI, 2010 r. https://zakon.rada.gov.ua/.

Ponomarenko, N. M. (2008). Upravlinnia protsesom rostu vlasnoho kapitalu pidpryiemstva (Doctoral dissertation, KhNEU).

Pro aktsionerni tovarystva: Zakon Ukrainy, 514-IV, 2008r. https://zakon.rada.gov.ua/.

Pro poriadok zdiisnennia emisii ta reiestratsii vypusku aktsii aktsionernykh tovarystv, yaki stvoriuiutsia shliakhom zlyttia, podilu, vydilu chy peretvorennia abo do yakykh zdiisniuietsia pryiednannia. Rishennia NKTsPFR, 520, 2013. https://zakon.rada.gov.ua/.

Pro finansovu restrukturyzatsiiu: Zakon Ukrainy, 1414-VIII, 2016. https://zakon.rada.gov.ua/.

Razborska, O. O. (2004). Oblik i audyt formuvannia ta rukhu statutnoho kapitalu vidkrytykh aktsionernykh tovarystv (Doctoral dissertation, KNTEU).

Tiahnyriadno, L. L. (2010). Oblik i analiz vlasnoho kapitalu aktsionernykh tovarystv (Doctoral dissertation, KNEU).

Shubenko, Ye.S. (2018). Modeliuvannia obliku vlasnoho kapitalu v umovakh reorhanizatsii hospodarskykh tovarystv (Doctoral dissertation, KNEU). https://dspace.duet.edu.ua/jspui/handle/123456789/275